

کارنامه ده ساله کیهان اندیشه

مصاحبه شونندگان: جناتی، محمد جواد؛ آصفی، محمدمهدی؛ عابدی شاهرودی، علی؛
صاحبی، محمد جواد؛ معرفت، محمد هادی
فلسفه و کلام :: کیهان اندیشه :: خرداد و تیر 1374 - شماره 60
از 15 تا 25
آدرس ثابت : <http://www.noormags.com/view/fa/articlepage/26369>

دانلود شده توسط : محمدمامین رضانی
تاریخ دانلود : 1393/06/03 18:29:58

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

کارنامه ده ساله کیهان اندیشه

در گفتگو با اعضای هیأت علمی

● صاحبی: پیش از هر چیز، از حضور آقایان در این محفل، سپاسگزاری می‌کنم. اساتید محترم، استحضار دارند که کیهان اندیشه در پایان دهمین سال تلاش علمی- فرهنگی خود قرار دارد. به همین مناسبت، ارزیابی و بررسی سیر مجله، ضروری به نظر می‌رسید؛ لذا به آقایانی که در این مدت ما را در زمینه‌های مختلف یاری داده‌اند زحمت دادیم تا در این گفتگو شرکت کنید. موضوع بحث این نشست را بررسی عملکرد ده ساله کیهان اندیشه قرار می‌دهیم و ان شاء الله در فرصتی دیگر در باره ساختار اندیشه دینی و رشد آن در ایران معاصر، از آرا و نظریات اساتید، بهره‌مند خواهیم شد.

ابتدا بنده یک گزارش اجمالی از کار مجله در این مدت به عرض آقایان می‌رسانم، بعد از آن از راهنماییها و ارشادات حضرات، استفاده می‌کنیم. نشریه با انگیزه طرح مباحث علوم اسلامی و معارف دینی شروع به کار کرد. بنابراین بود و هست که یک صحنه و عرصه سالمی برای هم‌آوردی اندیشه‌ها، تضارب آرا و تعاطی افکار به وجود آید. چنین عرصه‌ای یقیناً به رشد و اصلاح اندیشه‌ها خواهد انجامید و ما به این امید و با یاری اندیشوران گرامی، کار را آغاز کردیم. البته میزان توفیق ما در این امر مهم، به دآوری دیگران و کارشناسی نیاز دارد، و یکی از محورهای بحث ما در این گفتگو نیز همین است.

کمکهای وزارت ارشاد برخورداریم. بهای نشریه نیز مانند بهای اکثر نشریات غیرواقعی است، از بهای پشت جلد هم، مقداری صرف هزینه توزیع می‌شود. تیراژ بالا مستلزم حمایت بیشتر است. فقط این هم نیست، همانطور که عرض کردم فنی بودن مطالب نشریه هم برای تعداد مجله، محدودیت ایجاد می‌کند. فرق است بین مجله‌ای که می‌تواند در سطح تمام با سوادهای کشور پخش شود، با مجله‌ای که گروه‌های خاصی قادر به استفاده از مطالب و مقالات آن هستند.

بنده عرایضم را خاتمه می‌دهم تا بتوانم بیشتر از رهنمودها و ارشادات حضار محترم استفاده کنم. اگر نیاز به توضیح بیشتری بود، در خدمت شما هستم.

● **استاد جناتی:** با تشکر و احترام به حضور مدیر مسئول و سردبیر محترم مجله، وباکسب اجازه از اساتید حاضر در این محفل، مطالبم را مختصراً به عرض می‌رسانم.

بدون شک مقالات متنوع و محققانه‌ای که در طی این چند سال در مجله وزین کیهان اندیشه درج شد، در رشد علمی و فرهنگی جامعه، دارای نقش و تأثیر بسزایی بود. با اینکه ذوقها و سلیقه‌ها فرق می‌کند، و گرایشها و رغبتها به جهت‌های مختلف است، اما تنوع مقالات پاسخگویی همه این گرایشهای متشتت بود. می‌شود گفت که مجله از این جهت، جامع و مانع بوده است و در حیطه تفکر و اندیشه توانسته است، رضایت همه را حاصل کند. کوشش مسئول محترم مجله این بود که بر ارتقای کمی و کیفی آن بیفزاید و هرچه بیشتر رضایت خوانندگان را جلب کند. بدین جهت کیهان اندیشه از مجلات خوبی است که بعد از پیروزی انقلاب در ابعاد گوناگون علمی و فرهنگی، منتشر شد و جایگاه معتبری در میان نشریات علمی دارد.

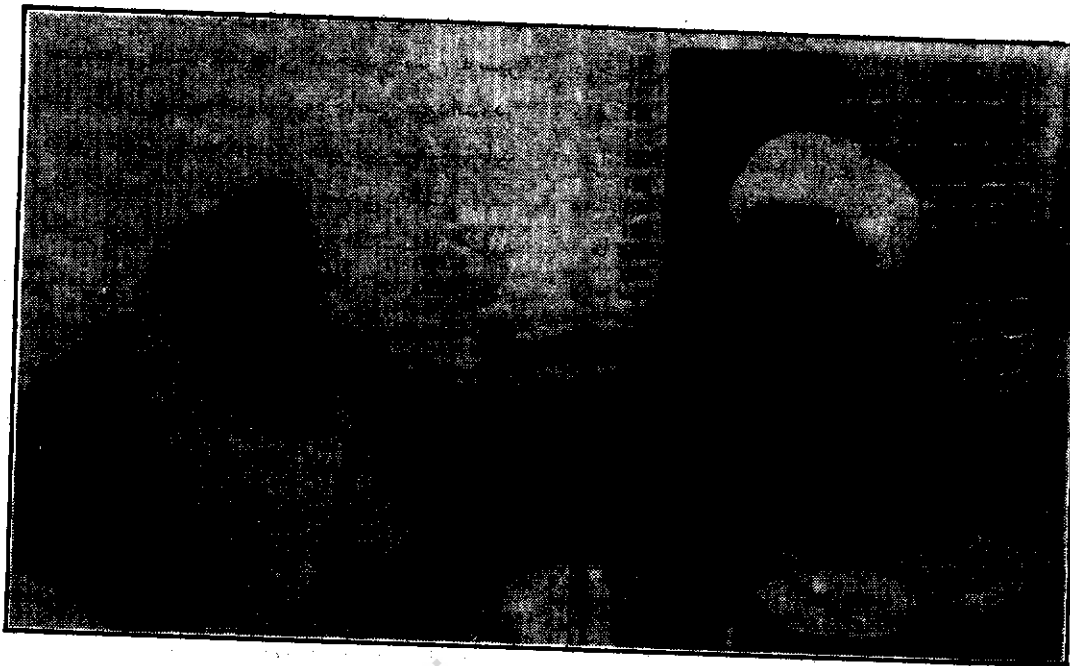
چند نکته دیگر را مختصراً متذکر می‌شوم:

۱ - مسئولان محترم مجله، اگرچه به مقدار توان، تلاش کرده و با درج مقالات متنوع و گوناگون، پاسخگویی تنوع طلبان شده‌اند، ولی هنوز به مقصود

نظر سنجی اخیر، نشان می‌دهد که نشریه یک رشد کیفی و کمی را واجد بوده است. کیهان اندیشه با صد صفحه در هر شماره، آغاز شد و در حال حاضر میانگین صفحات آن، دویست صفحه در هر شماره است. این در حالی است که مقالات دریافتی چندین برابر نیاز فعلی ماست. همین افزون بودن و دریافت مقالات، ما را به این صرافت انداخت که فضای دیگری گشوده شود. مقام معظم رهبری، نیز پیشنهاد چنین فضای نوینی را فرمودند و ما مترصد امکاناتی هستیم که بتوانیم این رهنمود را عملی سازیم. این در مورد رشد کمی مجله.

کیفیت نشریه و رشد آن را باید از صاحب نظران جویا شد. اما اگر منظور از کیفیت، تنوع مطالب باشد، باید پذیرفت که این جهت نیز، رشد چشمگیری داشته است. به یاری خدا ما در سالهای اخیر، محدودیتهای سابق را نداریم و وارد موضوعات جدیدی شده‌ایم البته سیاست نشریه، اجتناب از طرح موضوعات عمومی و تکراری است. بر این باوریم که نشریات تخصصی، نباید محل طرح مباحث غیر تخصصی و علمی باشد. برای این دست بحثها، نشریات فراوانی وجود دارد که محور تلاشهای آنها، موضوعات عام و غیر تخصصی است.

البته فنی و تخصصی بودن یک نشریه، پیامدهایی هم دارد، مثلاً در تیراژ آن اثر می‌گذارد. زیرا چنین نشریه‌ای، طبعاً طرف توجه افراد خاصی قرار می‌گیرد و دیگر آن عمومیت را ندارد که در هر سطحی و قشری، مورد استفاده قرار گیرد. در همین افکار سنجی اخیر، پاسخ دهندگان نوعاً از فضلا و اندیشوران حوزه و دانشگاه بوده‌اند و اکثر آنها نظر مساعدی نسبت به روند مجله داشته‌اند. با این وجود، باز نمی‌توان تیراژ فعلی مجله را تیراژ واقعی دانست، چون مشکلات مالی، اثر خود را می‌گذارد. الآن تقریباً همه مؤسسات انتشاراتی و مطبوعاتی با چنین مشکلاتی دست به گریبان‌اند. حمایت موسسه کیهان به دلایل مالی و اداری، محدود است و به لحاظ بافت و ساختار اداری، ما فقط از طریق مؤسسه کیهان، از

و انجام، چه بوده است، نقایص کار او در چه موضعی است و نقاط قوت کارش چیست و ...
 در زمینه طرح علوم مختلف، هر علمی باید با تعریف، سیر تاریخی، انگیزه پیدایش، پیشگامان، ثمرات و فواید و ارائه نمونه، همراه باشد.
 اما اینکه یک مجله مطلوب باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد، این موارد به نظر من می‌رسد:
 ۱- تنوع مطالب و موضوعات باید منظور نظر باشد، زیرا این ویژگی به خواننده نگرش وسیع و جامع می‌دهد.
 ۲- باز بودن باب اندیشه‌های علمی و فرهنگی و میدان دادن به نقد و تحلیل آرا و نظرات صاحبان نظر و اندیشه، هر مجله‌ای باید به انتقادهای سازنده مجال دهد، زیرا انتقاد نشانه سلامت و کمال فکری و روحی جامعه است. البته در نقد و انتقاد نباید حرمت افراد، شکسته شود و نقض غرض بشود. انتقاد هم برای خود آداب و رسومی دارد که باید رعایت کرد. در کیهان اندیشه این ویژگی هست که حرمت اشخاص، محفوظ است و نویسندگان به آداب نقد، عمل می‌کنند.

نهایی خود نرسیده‌اند و راه طولانی در پیش دارند. لذا باید بر سطح فعلی آن از نظر کیفی، بسنده نکرد، بلکه باید در پربار کردن محتویات و مضامین آن کوشید.
 ۲- گردانندگان مجله، باید در زمینه مسایلی که جامعه علمی و فرهنگی به آنها نیاز بیشتری دارند و تاکنون درباره آنها تحقیقی نشده است و یا اگر شده، ایده‌آل و مطلوب نبوده، مبذول دارند تا برای اهل تحقیق بیشتر محل استفاده باشد.
 ۳- کیهان اندیشه می‌بایست از طرح مباحث غیرعلمی بپرهیزد، حتی اگر اندیشوری را مطرح می‌کند باید به فکر و آثار او توجه داشته باشد، نوآوریها و ابتکارات وی را بسنجد و هرگز نباید به اینکه در کجا متولد شده و پدر و مادر او کیست و از این قبیل بسنده شود. متأسفانه گاهی در برخی از مجلات مطالب غیرواقعی و ساخته شده به عنوان کشف و کرامات به افراد نسبت داده می‌شود. خوب است که شخصیت‌های علمی از جهات مهمتری بررسی شوند، اینکه مثلاً شخصیت مورد نظر، دانش خود را از کجا آغاز و به کجا ختم کرد، نوآوریها، ابتکارات و ابداعات او بین این آغاز

اصالت و ولایت مداری خود را حفظ کرد و کوشش درخور تقدیری برای طرح مبانی فکری انقلاب داشته. درک صحیح مسایل انقلاب و انتقال آن به خوانندگان و روشنفکران و کسانی که در تعقیب مسایل فکری انقلاب اند، اهمیت استراتژیکی دارد. ما متأسفانه در زمینه فکر انقلاب، کمبود داریم لازم است که نشریه‌های مختلف به جهات گوناگون فکر و اندیشه انقلاب بپردازند. این انقلاب به اندازه کافی از جهت فکری تحلیل نشده است، محدود نگا داشتن انقلاب در شعار، خیلی خطرناک است، باید به ریشه‌های فکری انقلاب بیشتر از این پرداخت مدعی هستیم که کیهان اندیشه، توانسته این مسئولیت را بطور کامل بر عهده بگیرد و مسایل انقلاب را آنگونه که بایسته است روشن کند. ولی این مقدار را می‌دانم که این مجله به فکر انقلاب خدمات ارزنده‌ای کرده است. اگر نسل حاضر که نسل معاصر انقلاب است، نتواند درک صحیح و عمیقی از انقلاب داشته باشد، نسلهای آینده مشکل خواهند داشت، آنها به طریق اولی از فهم مبانی و زمینه‌های فکری انقلاب ناتوان خواهند بود.

محور دوم بحث من این است که کیهان اندیشه چگونه می‌تواند به حرکت تکاملی خود ادامه دهد؟ تا بتواند برای ده سال دوم هم وزانت و رشد خود را داشته باشد. در این باره مطالبی به نظر می‌رسد که عرض می‌کنم.

من فکر می‌کنم که کیهان اندیشه و هر مجله دیگری برای اینکه بتوانند به مسؤلیت خود عمل کنند، باید موج آفرین و تحریک‌زا باشند. مجله باید در سطح افکار حرکت ایجاد کند و آنان را متحول کند. باید راهها را بررسی کرد، هر مجله‌ای امکاناتی دارد، کیهان اندیشه با توجه به موقعیت و امکانات خودش باید در این فکر مقدس باشد. یک راهش همان طرح مسایل جدید و روزآمد است. جدید بودن یک فکر، جرم نیست، باید افکار و اندیشه‌های نورا میدان داد، نه اینکه منتظر باشیم و ببینیم که بر سر این فکر جدید چه می‌آید، بعد تصمیمی بگیریم. وظیفه اصلی

۳- پرهیز از گرایشهای خطی و گروهی از واجبات کار مطبوعاتی است. نشریه‌ای که خود را ملزم به سیر در خط خاصی و یا پیروی از گروه خاصی می‌داند، در کار علمی موفق نخواهد بود. نظیر این پرهیز را باید در مورد مصالحت‌های شخصی و یا صنفی داشت.

۴- نشریاتی که مانند کیهان اندیشه در حوزه علمیه منتشر می‌شوند باید به مسایل حوزه هم توجه کنند، و بخشی از کار خود را به این موضوع مهم اختصاص دهند. و با کمک صاحب نظران راه‌حلهایی برای حل مشکلات حوزه ارائه دهند.

در نهایت به نظر می‌رسد که یک نشریه برای توفیق بیشتر باید از دارندگان فکر و اندیشه استفاده کند و از جمود و ایمن و متحجران بپرهیزد؛ غیر از درج مقاله و گفتگو باید دنبال روشهای دیگری برای تبادل نظر، میان اندیشه‌ها بود؛ گاهی باید بعضی موضوعات را با مقالات پی‌درپی دنبال کرد تا از این رهگذر خوانندگان ضمن گسترش معلومات خود، نیاز بیشتری به دریافت مجله احساس کنند.

● استاد آصفی: بنده مطالبم را در دو محور بیان

می‌کنم: یکی ارزیابی وضع فعلی مجله و دیگری بایسته‌هایی که کیهان اندیشه باید به آن بیندیشد. کیهان اندیشه، خوانندگان فاضل و پیگیری دارد. اهل فضل و تحقیق به این مجله عنایت دارند و ارتباط خود را با این مجله قطع نکرده‌اند. به راحتی می‌توان کیهان اندیشه را در ردیف مجله‌های خوب و مقبول نظام اسلامی، نشانند.

از امتیازات آن می‌توان پرداخت معقول به چندین موضوع علمی را نام برد. یعنی انحصار در یک یا دو موضوع اسلامی نداشته؛ فقط فقه یا فقط فلسفه نبوده، به شماری از علوم اسلامی توجه داشته و مقالات خود را با نظر داشت به این تنوع، تدوین و تنظیم کرده است علی‌رغم این تنوع، مقالات جنبه تخصصی بودن خود را حفظ کرده و در سطح نسبتاً بالایی مطالب بیان می‌شود.

دیگر آنکه کیهان اندیشه در جریان‌ات انقلاب،

مرزهای ایران، افکاری است که اگر ناشناخته بمانند و نقد و تحلیل عالمانه نشوند، به انقلاب ما آسیب می‌رسانند. هیچ ارگان و نهادی هم مناسبتر از مطبوعات نیست که این افکار را بازشناسی کند و نقادانه سراغ آنها برود. کمترین ثمره این تلاش، آن خواهد بود که مردمی که از ایران به خارج می‌روند، یک مرتبه خود را در برابر هجوم افکار رنگارنگ حس نمی‌کنند، بلکه یک مقدماتی و زمینه‌هایی را دارا هستند.

پیشنهاد دیگری که برای کیهان اندیشه لازم است، این است که این مجله از جهت فلسفه، حرف‌ها، فقه و اصول، مجله پر محتوا و قابل قبولی است. اما یک مقداری هم باید به زمینه‌های دیگر پرداخت. مثلاً جامعه‌شناسی، روانشناسی، تحلیل تاریخی، علوم و مسایل قرآنی. البته این موضوعات گفتمانی در مجله مطرح است، اما نه در سطح و عمق لازم.

مسئله آخری که طرح و تذکر آن را لازم می‌بینم آن است که با توجه به اینکه کیهان اندیشه در قم و حوزه منتشر می‌شود، قاعدتاً در صد عظیمی از خوانندگانش فضایی حوزه هستند، بنابراین مجله باید اهتمام بیشتری به مسایل حوزه از خود نشان دهد. احیاناً اگر نقایصی به نظر می‌رسد، پیشنهادها و طرح و گفتگو، باید در این مجله منعکس شود.

مجله‌ای با این سبک و سیناق و آن هم در قم علی‌القاعده نمی‌تواند به متناهی حوزه بی‌توجه باشد. بسیار پسنندیده است شما از فضلا و اندیشوران حوزه‌ی استفاده کنید و از زبان آنها مسایل حوزه را بررسی کنید.

اینها مطالبی بود که به نظر بنده می‌رسید و گمان می‌کنم با رعایت اصول و رهنمودهایی که حضرات می‌فرمایند، کیهان اندیشه ده ساله‌های بهتری خواهد داشت.

● **استاد معرفت:** از باب «اما بنعمة ربك فحدث» عرض می‌کنم که کیهان اندیشه یکی از پر مطلب‌ترین

نشریات، تقویت افکار جدید و اصیل است، باید به اندیشه‌های نو و تازه‌ای که ریشه در مبانی دارد، بال و پر داد و آن را به گوش همه رساند.

طرح مباحث جدید، همراه با نقد و بررسی و عیارسنجی آنها، به عقیده من وظیفه اجتناب‌ناپذیر نشریات است.

امتیاز دیگری که یک مجله باید داشته باشد، پیوند فکری میان افکار مختلف است. یک کتاب، یک فکر خاص را در خود می‌پروراند، اما مجله کیهان افکار گوناگون پیوند دهد. تعاطی افکار و تضارب آرای که می‌گویند، عمیقاً در محلات ممکن است. یک کتاب از آن جهت که یک نویسنده و محقق دارد، یک فکر را ترویج می‌کند و الزاماً تعاطی افکار صورت نمی‌گیرد. اما مجله به دلیل تعدد نویسندگان متعدد افکار دارد و از این رو تضارب آرا صورت می‌گیرد.

این جهت نشریات را می‌توان به سمینارها و کنفرانسها شبیه دانست، چون در آنها نیز افکار مختلف و یا یک فکر از زوایای متفاوت، بیان می‌شود. منظورم از پیوند، پیوند صحیح است نه التقاطی و فقط تالیفی. می‌شود با یک روشهای مدبرانه‌ای میان افکار به ظاهر مشتت، اجتماع ایجاد کرد و همه آنها را به وحدت کشاند و یا از طریق تشتت آنها یک موضوع را از زوایای مختلف بررسی کرد.

سومین مسأله‌ای که فکر می‌کنم برای گردانندگان مجله قابل ذکر است، ارتباط با جهان خارج عموماً و جهان اسلام خصوصاً است. جهانی که ما در آن زندگی می‌کنیم، مملو از جریانات فکری و فرهنگی است. باید از این جریانه‌های فکری غافل نبوده و به نوعی از آنها سود جست.

یک مجله در صورتی می‌تواند رشد کافی داشته باشد که در ارتباط با افکار برون مرزی قرار گیرد. البته این ارتباط هم می‌تواند دو نوع باشد: یا صرف اطلاع‌رسانی و اخبار و گزارش است و یا همراه با نقد و نقادی است. یک مجله خوب، باید این جریانات را که بسیاری از آنها خلاف خط انقلاب است، معرفی کند و آنها را به محک نقد و تحلیل بیاورد. در خارج از

مسائل انقلاب، نه سطحی و شعاری. مسایل عمده و قابل طرح و بحث کم نیستند، مثلاً همین مسأله زن و موقعیت آن در جامعه اسلامی باید دید در این باره چه روندی داشته و چه مقدار در احیای حقوق زن، توفیق داشته است.

مسأله مهم دیگری که از مسایل انقلاب محسوب می‌شود و نیاز به طرح تحقیقی دارد، موضوع حقوق و قضا در اسلام و کشورهای اسلامی است. نظام قضایی اسلام را باید محققانه طرح کرد و مبانی آن را محکم ساخت. این خدمت به انقلاب است. خلاصه انقلابی بودن، هر جا به یک معناست، در مجلات تخصصی، انقلابی بودن به این است که مبانی فکری و زمینه‌های اجتماعی آن، تحلیل بشود و به شعار اکتفا نکنیم.

تخصصی بودن مجله موضوع دیگر صحبت بنده است. اگر مراد از تخصصی بودن، انحصار موضوعات مجله در یک یا دو موضوع باشد، این پسندیده نیست، چون چنین انحصاری سلاج مجله را کم‌ و کیناً تنزل

مجلات حوزه بلکه کشور است. هم نویسندگان فاضلی دارد و هم خوانندگان اهل فضل. این مجله بیشتر به عنوان یک مجله علمی - تخصصی که در رشد فکر اسلامی کوشش دارد، مطرح است. یعنی کیهان اندیشه در حال حاضر یک صبغه فکری و تخصصی به خود گرفته است و این معلول تلاشی است که در این راه می‌کند.

و این جای شکرگزاری و سپاس دارد و باید خداوند را شاکر بود که چنین توفیقی را شامل حال مجله کرده است. البته هیچ کاری بی نقص نیست و همیشه راه رشد و کمال به روی کمال جویان باز است.

همانطور که برادر بزرگوارمان آقای آصفی تذکر دادند، مجلات متعهد، خصوصاً حوزوی باید در رابطه با مسایل انقلاب نمود بیشتری داشته باشند. مقصود بنده از طرح مسایل انقلاب، طرح شعاری آن نیست، چون این غرض در روزنامه‌ها و مجلات دیگر کمابیش تأمین می‌شود. منظور بنده، طرح مبانی و تحلیل اساس و اصول انقلاب است. پرداخت محققانه به

برادر عزیزمان آقای آصفی فرمودند. و آن توجه داشتن به مسائل حوزه است. وقتی ما نقایص کار خودمان را مطرح می‌کنیم، جهان می‌فهمد که ما رو به تکاملیم. تکامل بعد از احساس نقص است و ما با طرح و بررسی مشکلات حوزه، این را برای تکامل فراهم می‌سازیم. کیهان اندیشه به دلایل بسیاری جزو لایقترین مجلاتی است که می‌تواند به مسائل درون حوزوی بپردازد؛ هم به خاطر اینکه در قم استقرار دارد و هم به جهت آنکه یک مجله معارفی و دینی است.

آخرین عرض بنده راجع به مصاحبه‌هاست. من عقیده دارم که مصاحبه باید آداب و رسوم خاصی داشته باشد. اولاً جز با متخصصین هر فن، مصاحبه نشود و فقط با صاحب نظران گفتگو شود. ثانیاً حتی المقدور از آقایان مطلب درخواست شود نه گفتگو، چون نوعاً افراد خودشان را برای مصاحبه کمتر آماده می‌کنند تا مقاله. مصاحبه را متأسفانه امری سهل و بی‌اهمیت می‌گیرند و پیش از مصاحبه چندان آمادگی ایجاد نمی‌کنند.

البته مصاحبه هم برای خود امتیازاتی دارد، مثلاً گفتگوها، خواندنی‌تر و با نشاط‌ترند، اما تجربه نشان داده است که آقایان در مصاحبه چندان از خود آمادگی نشان نمی‌دهند و مباحث را دقیق مطرح نمی‌کنند.

● استاد عابدی شاهرودی: در ادامه مباحثی که دوستان و محققان محترم فرمودند، چند نکته به نظر می‌رسد که گمان می‌کنم طرح آنها لازم و یا حداقل مفید باشد.

نکته اول آنکه کیهان اندیشه چنانکه از آغاز به عنوان نشریه‌ای دینی، علمی و پژوهشی مطرح شده، می‌تواند همچنان این ویژگی را نگهداشته و تقویت کند، هرچند همین خصیصه موجب شود که خوانندگان کمتری را به خود جلب کند.

اما کمی و بسیاری خواننده نباید انگیزه یک نشریه بحثی و تحقیقی باشد. چون اگر چنین امری،

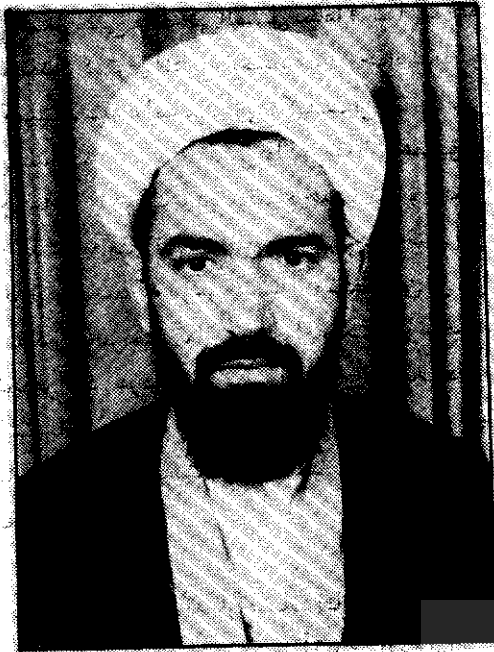
می‌دهد. وقتی مجله فی‌المثل تماماً فلسفه یا فقه شد، تعداد کمتری قادر به استفاده از آن خواهند بود و به کمیت نشریه لطمه می‌خورد؛ کیفیت آن هم پایین می‌آید؛ چون نشریه نمی‌تواند مقالات عمیق و پرجاذبه‌ای را در یک یا دو موضوع جذب کند و مجبور خواهد شد به مقالاتی با سطح پایین‌تر رجوع کند. اگر بنا بر این باشد که در هر جنبه از متخصصان آن فن استفاده شود، نمی‌توان مجله را به یکی دو موضوع منحصر کرد. هر مجله‌ای برای اینکه ارزش مطالعه را داشته باشد، باید از مقالاتی مشحون باشد که به قلم صاحب نظران نوشته شده باشد. و الانقض عرض خواهد شد.

مسئله دیگری را که باز جناب آقای آصفی تذکر دادند و بنده می‌خواهم یک تأکیدی کرده باشم، مسئله ارتباط با جهان خارج است؛ این قضیه، بسیار با اهمیت است. انقلاب اسلامی گرچه در ایران اتفاق افتاد، اما موجهای آن بسیاری از کشورهای اسلامی را و یا حتی کشورهایی که مسلمانان در آن زیست می‌کنند، گرفته است. داخل این کشورها اندیشه‌های بزرگی وجود دارد، برخی از آنها قلم به دست و مشغول تألیف و تحقیق هستند، به دلیل اینکه کتابهای آنها گاهی در ایران ترجمه می‌شود و یا به همان زبان به دست ما می‌رسد، بسیاری از این کتابها ارزنده است. مطالب محققانه‌ای، در زمینه قرآن، سیاست اسلام، اقتصاد اسلام و... می‌نویسند.

اگر کیهان اندیشه در ارتباط با اینها نباشد و افکارشان را منعکس نکند، ناقص خواهد بود. البته همان طور که تذکر فرمودند، مطلب باید همراه با نقد و تحلیل، انعکاس پیدا بکند؛ چون بسیاری از اینها، نیاز به نقادی دارند. فقط صرف گزارش و انعکاس نباشد، زیرا این به معنای صحنه گذاشتن بر همه آنهاست. در هر صورت مجله باید به این جهت اهتمام داشته باشد تا خوانندگان آن با جهان تفکر اسلامی، در ارتباط باشند.

تذکر بعدی بنده نیز باز برمی‌گردد به نکته‌ای که

هدف قرار بگیرد، بحث و پژوهش، مشخصه علمی خود را از دست می‌دهد.

یک نشریه علمی می‌تواند دو جنبه را توأم داشته باشد: یکی جنبه علمی بطور عام است. در این بُعد، بحثهای تخصصی در سطح جوامع علمی قابل طرح است. از ریاضی، فیزیک و علوم اجتماعی گرفته تا فلسفه علم و فلسفه اولی و فلسفه الهی.

جنبه دوم، علوم اسلامی به طور خاص است. در این راستا علوم حوزوی از قبیل فلسفه، کلام، فقه، تفسیر، درایه و ادبیات، قابل طرحند. علاوه بر این سایر علوم اسلامی که تاکنون کمتر به آنها پرداخته شده جای خود را دارند و می‌توانند به وسیله اندیشمندان به طور ابتکاری در سطح حوزه و دانشگاه و جامعه اسلامی، ارائه شوند.

نکته دومی که قابل ذکر است، این است که کیهان اندیشه از بدو پندایش تاکنون، بسیاری از مشخصه‌های تحقیقی و پژوهشی را دارا بوده و از این طریق به پیشرفت اندیشه علمی کمک کرده است. با این وصف، پر واضح است که اگر کیهان اندیشه بخواهد خود را در این مقطع از پیشرفت محصور سازد، به ایستایی و رکود گرفتار خواهد شد. بنابراین برای پرهیز از این رکود باید اولاً: مجال گسترده‌تری در دسترس اندیشه‌های حوزوی و دانشگاهی قرار دهد و ثانیاً برای همکاری بیشتر اندیشمندان و متفکران در راستای این حرکت تکاملی، تلاش بیشتری داشته باشد.

به گمان من، وضعیت فعلی گرچه برای زمان حال مطلوب است، ولی برای آینده نثریه، مطلوب نیست. زیرا همانطور که می‌دانیم، مجامع و جوامع علمی اگر در حالت مطلوب و فرم هنجار خود قرار داشته باشند، رو به تکامل خواهند بود. اگر نشریه‌ای بخواهد با مجمعه‌ها و جامعه‌های علمی همگام باشد، بهترین راه این است که وضعیت استکمالی و تحرکی خود را برای دوری از رکود، تقویت کند.

نکته سوم اینکه، کیهان اندیشه چون علاوه بر بعد

علمی عام، دارای بعد اسلامی خاص است، از این رو خوانندگانش، چشمداشت‌های دیگری در زمینه‌های دینی از این نشریه دارند. به همین دلیل پیشنهاد می‌کنم که مجالهای دیگری برای برآوردن انتظارات دینی خوانندگان در فضای مجله در نظر گرفته شود. از جمله این مجالها که تاکنون جای آن در مجله خالی بوده است، بررسی پژوهشی و به دور از داوریه‌های شخصی درباره سیره پیامبر(ص) و ائمه اطهار است. این موضوع از نیازهای اصلی یک جامعه اسلامی است. بلکه اگر به زبان تعمیمی فلسفه سخن بگوییم، این موضوع (سیره پیامبر و امامان) از نیازهای اصلی جامعه بشری است. زیرا نهاد بشر به دلیل نارسایی و خطاپذیری در نظام کلی خود، احتیاج به راهنمایی معصوم و بهره‌مند از علم لدنی دارد. این احتیاج، بشر را به عنوان یک موجود اخلاقی و امی دارد تا درباره شناسایی چنین موجودی (معصوم و بی‌نقص) در نظام جهان به فحص و جستجو بپردازد.

بنابراین گشودن چنین فضایی در نشریه برای

بالایی قرار دهد و به صورت یک آموزه مداوم در جهت برآوردن نیازهای نوشونده جامعه‌ها و مجموعه‌های علمی درآورد. البته این مقصود ممکن است که دیر حاصل شود، اما اگر حاصل شد، دیر می‌باید.

نکته پنجم: کیهان‌اندیشه از آن رو که نشریه‌ای علمی است و به این نام شناخته شده، شایسته است که از وضعیت نشریه‌های مهم علمی در تاریخ معاصر آگاه باشد و دست کم چند نشریه علمی سنگین و پر بار از طریق پژوهشگران خود، مورد توجه و بررسی و سنجش قرار دهد.

این کار در چند مرحله می‌تواند انجام پذیرد. مرحله یکم: گزینش مقاله‌های تحقیقی از آن نشریه‌ها و سپس انتقال دادن مقاله‌های گزیده و متناسب، به کیهان‌اندیشه.

مرحله دوم: تبیین مضامین مقالات گزارش شده و بسنده نکردن به صرف برگردان آنها از زبانهای بیگانه به زبان پارسی. چون پرواضح است که آن مقاله‌ها با سبک و سیاق و در حال و هوای متناسب با جوامع آن مرز و بوم تدوین شده است. به این دلیل ضرورت دارد که مضامین آنها به وسیله تبیین و بدون هیچ تغییری بر خوانندگان عرضه شود. تا از این رهگذر خوانندگان نشریه با مسایل علمی در دنیای کنونی ارتباط پیدا کند.

مرحله سوم: نقادی مقاله‌های گزیده و تبیین شده به وسیله محققان. این مرحله، مرحله تکمیلی در فرآیند ارتباط با نشریات علمی است. زیرا به وسیله نقادی، غث و سمین از یکدیگر جدا شده و سره از ناسره، باز شناخته گردیده و اندیشه پژوهشگر به صورت فعال (غیر انفعالی) وارد عرصه می‌شود.

از راه عمل انتقال فرضیه‌های ارائه شده در نشریات دیگر با فرضیه‌های انتشار یافته در این نشریه وارد یک هم‌ارتباطی و به اصطلاح «دیالوگ» می‌شود.

در پایان عرایض لازم می‌بینم که از مدیر مسؤول و سردبیر محترم مجله و دیگر دوستان و پژوهشگران مسؤول این نشریه وزین، تشکر، و سلامتی آنها را از خداوند مسئلت کنم.

حقیقات مستند به قرآن و احادیث پیغمبر (ص) و ائمه اطهار، ضرورت دارد و جای آن در هر نشریه علمی خالی است.

برای توضیح بیشتر باید عرض کنم که مقصود از بررسی تحقیقی در زندگی پیغمبر و اوصیای معصوم او، آن دسته نوشته‌هایی که نویسندگان آرای شخصی خود را در آن، بیان می‌کنند، نیست، گرچه این آرا و انظار به نحوی هم به متون دینی برگردد. بلکه مقصود تحقیقی است که مضامین آن بر طبق موازین و اکتشافات علمی از قرآن و سیره نبوی و زندگی امامان (ع) بر طبق احادیث، استخراج شده باشد، فرق است بین استخراج سیره و بین برداشتی که یک پژوهنده از سیره دارد.

نکته چهارم: کیهان‌اندیشه هم به جهت نامی که برای خود برگزیده و هم به لحاظ آرمانی که از آغاز در نظر گرفته است، خواه و ناخواه با اندیشه بشری در فراز کنونی تاریخ دانش و فلسفه، رو در روست. از این جهت فلسفه معاصر در شرق و غرب، با همه بخشهای اساسی آن باید از نقاط توجه این نشریه باشد. به ناگزیر باید پیوسته و گسترده به بررسی و نقادی فلسفه و دانش معاصر پرداخت، تا بر این گستره، گفتارها و نوشتارهای تخصصی در راستای تبیین ماهیت علمی و فلسفی کنونی جهان و نقد آن انتشار یابد.

مطمئناً پایداری یک جامعه به عنوان جامعه مدنی و مستقل و استکمال یابنده در گرو چندی و چونی پیوند آن جامعه با مقوله دانش به معنای عام آن است. ترا دین و دانش رهند درست ره رستگاری بیاید که جست

و این خود دلیل کافی است که نشریه‌ای مانند کیهان‌اندیشه که سمت و سوی دینی و علمی دارد، توجه خود را به پژوهشهای نوین علمی و دینی مبذول دارد. چنین بذل توجهی اگر با آرامی و بیوستگی و استواری انجام پذیرد، در درازمدت می‌تواند یک نشریه را به صورت سندی علمی در سطح بسیار

● **صاحبی:** از ازشادات و راهنماییهای اساتید، بهره‌مند شدیم. دو سه موضوع هست که باید توضیح بدهم. یکی اینکه فرمودند، مجله باید در جریانات فکری - علمی جهان قرار داشته باشد و حق هم همین است. ما در این زمینه گاهی ترجمه‌هایی و گاهی مقالاتی را چاپ کرده‌ایم. ولی باتوجه به حجم رویدادهای فکری، می‌پذیریم که باید بیشتر فعالیت کنیم. سزاوار این است که یک مجله علمی ناقل امینی برای افکار گوناگون باشد. و قاعدتاً برای تأمین این هدف می‌بایست از سیستمهای اطلاع‌رسانی استفاده کرد.

البته این واقعیت را هم باید در نظر داشت که امکانات و توان ما محدود است. بنده از این فرصت استفاده می‌کنم و از کسانی که می‌توانند در تأمین این هدف ما را یاری کنند، استمداد می‌کنم. چون جمع‌آوری این اطلاعات، نظم و نسق دادن به آنها و ارزیابی صحیح از آنها، مستلزم یک سری امکاناتی هست که مؤسسه ما، بویژه مجله ما فاقد آن است. ولی به هر حال این خلأ قابل توجیه نیست و معتزیم که ما عکس‌العمل مناسبی در خور جامعه علمی کشور نداشته‌ایم.

● **استاد معرفت:** تصور می‌کنم راه آسان این ارتباط، دریافت مجلات معتبر خارجی و نقد و بررسی آنهاست. در کشورهای بسیاری، اعم از اسلامی و غیراسلامی، نشریات فراوانی چاپ می‌شود که ترجمه برخی از مقالات آنها، پاسخگوی این ضرورت است.

● **صاحبی:** کم و بیش از این مجلات به دفتر کیهان اندیشه ارسال می‌شود. غیر از مجلات، در خارج گاه سمینارها و نشستهای ارزشمندی است که گزارش نتایج علمی آنها می‌تواند مفید باشد، ولی همانطور که عرض کردم، مشکل با ترجمه این مقالات، حل نمی‌شود، باید گروههای متخصصی باشند که اولاً این مقالات را گزینش کنند، بعد هم همراه با ارزیابی و تحلیلهای جامع، ترجمه کنند و

احیاناً اگر مواردی بود که نیاز به پاسخ داشت، مطالب را بی‌پاسخ نگذارند.

اما اینکه فرمودند، مجله از مباحث جدیدی مانند جامعه‌شناسی، روانشناسی و... خالی است، مطلب حقیقی است و برای آن نیز باید چاره اندیشید. شاید علت این خلأ حضور ما در حوزه و تغذیه مجله از قلم فضیلائی حوزه است. چون حوزه علمیه قم بیشتر در فقه و اصول و فلسفه و عرفان و علومی از این قبیل وارد شده است و ما هم تاکنون در همین دانشها از حوزه بهره‌مند بوده‌ایم. به همان میزان که علوم در حوزه فربه و کاملتر هستند، در مجله نیز به همان اندازه انعکاس پیدا می‌کنند.

راجع به اینکه مجله درباره مسایل حوزه وارد بحث بشود و از زبان کارشناسان کاستیها و نقایص را مطرح کند و احیاناً راه‌حلهایی هم پیشنهاد کند، واقعیت امر این است که کیهان اندیشه شاید جزو اولین نشریاتی بود که به این مسأله توجه کرد، مقالاتی منتشر شد و حتی از اساتید حاضر در همین جلسه هم استفاده کردیم و مطالبی را به صورتهای مختلف طرح کردیم. ولی بعد از آنکه دیدیم در جاهای مختلف، از جمله در برخی روزنامه‌ها، قضیه در سطح وسیعی طرح شده است و بعضاً هم به نحو شعاری موضوع را عنوان می‌کنند، خودمان را کنار کشیدیم. موضوعی که باید کاملاً تخصصی و با کمال عنایت و رعایت مطرح بشود، دیده شد که آن وزانت خود را گاهی از دست داده و به یک شعار تبدیل شده است. بنده گمان می‌کنم که هر کس نباید به خود اجازه بدهد که برای حوزه‌ها خط و مشی ترسیم کند. کسانی که حتی از حوزه تعریف درستی ندارند، چگونه می‌توانند شعار اصلاح سردهند و حال آنکه طرح اینگونه مباحث، افراد خاصی را می‌طلبند.

● **استاد معرفت:** بعد از آنکه مقام معظم رهبری هم به این مسأله بذل توجه فرمودند، یک حرکتی در حوزه آغاز شد و بعد از سالها، این زمینه و اقتضا پیدا شد که در نظام سنتی حوزه، تغییراتی

بوی تبلیغی نگیرد و هنگامی که بخشی در حال بازسازی و اصلاح است، بخش دیگر ویران و مخدوش نشود. طرح علمی یک بحث جدید فکری، باید بسیار دقیق و حساب شده باشد. صرف اینکه یک مقاله مطالب تازه دارد، ما را مقهور نمی‌ساخت، بلکه چند و چون آن مطلب را با اعضای هیأت علمی در میان می‌گذاشتیم و از آنها می‌خواستیم که جوانب موضوع را دقیقاً بررسی کنند و اگر مقاله، ارزش علمی و تحقیقی دارد، استفاده بشود.

گاهی هم تذکرات اعضای محترم هیأت علمی را به نویسندگان منتقل می‌کردیم و از این راه به تکامل فکری نویسندگان نشریه کمک می‌شد.

در مورد مصاحبه‌ها هم که جناب آقای معرفت تذکر فرمودند، این را اضافه کنم که ما از ابتدا به کسانی که قصد گفتگو با آنها را داشتیم این را متذکر می‌شدیم که قصد، مباحثه میان افراد است نه مصاحبه. البته مصاحبه‌های کیهان اندیشه به دلیل علمی بودن و صمیمی بودن بحثها، خوانندگان بسیاری دارد. اما این هم واقعیتی است که افراد در مصاحبه تمام توان علمی خود را نمی‌توانند بروز دهند. شاید این اقتضای طبیعت مصاحبه باشد و چندان به مصاحبه شونیدگان مربوط نشود. در هر صورت حجم مصاحبه در کیهان اندیشه چندان بالا نیست. ما گاهی در چند شماره حتی یک مصاحبه هم نداریم و گاهی یک یا دو مصاحبه را در مجله می‌آوریم.

بنده در پایان این گفتگو از آقایان و سروران گرامی که همیشه ما را مورد لطف خود قرار داده‌اند تشکر می‌کنم و امید آن را دارم که کیهان اندیشه و اعضای تلاشگر آن همیشه مورد لطف و مرحمت علما و دانشمندان حوزه و دانشگاه باشند.

داده بشود کیهان اندیشه که یک نشریه تقریباً حوروی محسوب می‌شود، نباید به هر دلیلی خودش را در حاشیه قرار بدهد. نهایت امر این است که شما از چند متخصص دعوت کنید و از آنها بخواهید که نظرات خودشان را مشروحاً بیان کنند. این نه معونه چندانی دارد و نه شعار است، بلکه وظیفه اجتناب‌ناپذیر یک نشریه داخل حوزه است. آن هم در زمانی که اقتضا و زمینه بسیار فراهم است و گوشه‌های بسیاری آماده شنیدن حرف حساب‌اند.

● صاحبی: موضوع برنامه‌های حوزه، از پیش از انقلاب هم مطرح بود، البته بعد از انقلاب این روند شتاب گرفت. ولی واقعیت این است که حرف به اندازه کافی زده شده است. الان وقت عمل است. باید دید که ما چقدر آمادگی عمل به آن حرفها را داریم و اصلاً آیا کسانی که متولی امور حوزه هستند، چقدر به اندیشه اصلاح، بها می‌دهند.

آیا شما تصور نمی‌فرمایید که اگر درباره یک موضوعی بیش از آنچه که کاربرد داشته باشد، سخن گفته شود، مسأله را پیچیده‌تر می‌کند؟ در ضمن اگر منظور از اصلاح، یکسری تغییرات بنیادی باشد نه شکلی، واقعاً باید کارشناسانه و از روی درایت سخن گفت. و نباید اجازه داد که این مسأله مهم در چنبر مطبوعات و گفتگوهای متوالی، اصالت و اهمیت خود را از دست بدهد.

موضوع دیگری که اساتید محترم متذکر شدند، سوق نشریه بود به سمت مباحث جدید و نوبنیاد فکری. ما این واقعیت را در نظر داشتیم که مقالات یک نشریه باید به جریانات فکری تازه و نوین، ناظر باشد. اما در عین حال از عوارض این روند هم غافل نبودیم. مثلاً: ما بسیار کوشا بودیم که مباحث رنگ و